

ئەورووپا و سولھىكى پايدار لە فەلەستىن و كوردستان

27-05-2024

نووسەرەكان

زريان رۆژھەلاتى

كورتە : ھەولەكانى پالېستى ئەورووپا لە دۆزى فەلەستىن شتىكى زۆرباشە، بەلام لە راستيدا ئاشتى، دادپەروەرى و سەقامگىرى لە رۆژھەلاتى نيوەراست، بە بن چارەسەرکردنى پرسى كورد قاچىكى بە شەلى دەمىننئەو. دەيفيد فرۆمكىن لە سەرەتاي كتيبەكەيدا گوتەى ئەفسەرىكى ئىنگليز دىنئەو كە دەلى، "دواى شەرىك كە كۆتايى بە ھەموو شەپەكان ھىنابوو، سولھىكيان كورد كە ھەموو ئاشتىيەكى لەناوبرد." زياتر لە سەت سال بەسەر ئەو سولھە ناسولھەدا تىپەرى و كيشەكان ھىشتا بەردەوامن، بۆيە ئەمجارەيان سولھىكى پيوستە كە بەراستى سولھ بىت!

سڻ ولاتی ٿوروپي به لڏيندڙن داوه ڪه له ۲۸ي ٿم مانگه دا دان به سهر به خويي دهولتي فلهستيندا بنين و ٿه گهر ٿه وهش روودات، ٿه او ٿمراهي ٿه دهولته ٿوروپي به لڏيندڙن ڪه فلهستيندڙن قه بولته ده بيته ۱۰. راستي به ڪهي ولاتي ديڪه زورن ڪه ٿه وهيان ڪردن به لام ٿه مه ي ٿه وروپايه کان گرنه، چونڪه به شيڪي زوري ٿه ڪيشه ٿه تننيانهي ڪه له ٿه مڙي روه لاتي نيوه پاستا به زيندووي ماونه ته وه، جا له فلهستين بن يان له ڪوردستان، زادهي دهستوهر داني ڪولونياليسته ڪاني ٿه وروپايه. له دواي ۷ي ٿوڪتوبه ره وه ٿيدي بابهي دامه زراندي دهولتي فلهستين شتيڪ نيهه ڪه پشتگوڙ بخريٽ، چونڪه بو دنيا ده رڪهوت، نه سياسي ته دابه شڪردني بزافي فلهستيني بو ماوهي دريڙخايه ن سهرده ڪه ويٽ، نه به هيڙيوونيش ٿيتر به سه بو ٿه وهي ڪه ٿيسرائيل پاريزراو بيٽ، چونڪه سهرده مي "به هيڙي لاوازه کان" يش ڪه يشتووه! ٿه مهه بيچڪه له وهي زوريڪ له زلهيڙه ڪاني دنياش جهخت له چارسهري دوو دهولته بو ٿه وه پرسه ده ڪه نه وه، به لام پرسياي سهره ڪي ٿم بابته ٿه وهيه ڪه ٿم گوڙانهي ساسه تي ولاتاني ٿه وروپايي سه بارهت به دهولته فلهستين ده توانيٽ چ ڪاريگه ريبه ڪ له سهر پرسى ڪورد دابنيٽ؟

له ماوهي زياتر له ۷ دهيهي رابردوودا، هه ميهه ڪيشه فلهستين زياتر له پرسى ڪورد له روه لاتي نيوه پاست له روه ٿي دنيا دا بووه، ٿه وهش له ڪاتيڪدايه پرسى ڪورد چي له ووي ٿمراهه ويٽ يان له ووي ڪاريگه ريبه وه، له وه گه وره تر بووه. به پني ليڪوليئه وهه وهه ڪم له سهر داتاي پيڪدادانه سهر بازيه ڪاني (UCDP) له ماوهي نيوان ۱۹۶۱-۲۰۲۲، له سهر خاڪي فلهستين ۶۶ پيڪدادان ده رڪهوتوون واتا ۶۶ سال شهر بووه به لام ههر له وه ماوهه يدا ٿمراهي گرنگترين پيڪدادانه سهر بازيه ڪاني پهيوهست به پرسى ڪورد له روه لاتي نيوه پاست ۱۰۰ سال بووه، ٿه ويش به هوڙي زوربووني به شه ڪاني ڪوردستانه وه. له ووي ناستي توندوتيزي و قوربانن به ڪانيشه وه، پرسى ڪورد خويئاو بترين پرسى ٿه تني روه لاتي نيوه پاست بووه. به پني پيوه ره ڪاني وابهسته يي شه، ههر پيڪداداني ڪي سهر بازي ڪه له ماوهي ساليڪدا زياتر له ۱۰۰۰ قورباني لي بڪه ويته وه به شه ڊاده نريٽ و، ٿه وهشي ڪه ٿمراهي قوربانن به ڪاني له نيوان ۲۰۲۰-۱۹۹۹ ڪهس بيٽ له ساليڪدا، به پيڪداداني بچوڪ هه ٿمار ده ڪرين. به گوڙهه ٿه وهش له ڪوي ۶۶ پيڪدادانه ڪه فلهستين ته نيا ۲ دانه يان به شه هه ٿمار ڪراون، له ڪاتيڪدا ۲۲ پيڪداداني ڪوردي به شه ڊاده نريٽ، ٿه وهش به رزي ٿمراهي قوربانن به ڪاني ڪورد ده خاته پيشچاو.

هه روهه به گوڙهه داتاي **بالشتي** پيڪدادانه ڪانيش، له ماوهي نيوان ۱۹۷۵-۲۰۱۷، ۱۰ ريڪراوي فلهستيني له ۲۰۳ پيڪداداندا، ۱۷۸ جار يارمه تي ده ره ڪيان وه رگرتووه، له ڪاتيڪدا ههر له وه ماوهه يدا ريڪراوه ڪورديه ڪان له ۱۸۸ پيڪداداندا ۹۵ جار يارمه تي ده ره ڪيان وه رگرتووه. هه لبت يارمه تيهه ڪان بو لابه نه ڪورديه ڪان زياتر ريگه دان به به ڪارهيناني خاڪ بوو له ڪاتيڪدا يارمه تي راسته وخو، پيداني چڪ و راهينان بو بزافه ڪاني فلهستين زياتر بووه. له سالي ۱۹۸۸ وه ۱۳۹ ولاتي جيهانيش داني به سهر به خويي فلهستيندا ناوه، له سالي ۲۰۱۲ وه ڪ چاوڊير له نه ته وه په ڪگرتووه ڪان وه رگيراوه. دهسته ي مافي مرؤفي نه ته وه په ڪرتووه ڪان له ۲۰۰۱ وه ۹۵ پريارنامه وه، ٿه نجومه ني ناسايشي نه ته وه په ڪگرتووه ڪانيش به گشتي ۲۹۶ پريار و ڪوبوونه وهي گشتي ٿه ريڪراوهش تا ٿيستا، ۸۹۹ پريارنامه ي له باره ي فلهستين **ده رگرتووه** ٿه وهش ده ريده خات ڪه چوڻچوني پرسى فلهستين له ماوهي ۷ دهيهي رابردوودا به شيوهه يڪي ٿه ڪتيف له روه ٿي جيهاندا بووه. له به رامبه ردا گرنگترين پرياريڪ ڪه تايهت به پرسى ڪورد درابنيٽ، پرياري ۶۸۸ ٿه نجومه ني ناسايشي نه ته وه په ڪرتووه ڪان **يووه**. هيچ گو ماننيڪ له وهه دا نيهه ڪه به پني چارنامه ي گهردووني مافي مرؤف وياساي نيوه وه لتي، فلهستين مافي خويته ي بيته دهولته و گه ليڪ ڪه سيش دان به وهه دا دنه نيٽ به لام ڪاتيڪ ده گاته سهر پرسى ڪورد چيروڪه ڪه ده گوڙيٽ.

هه لبت هه نديڪجاريش ڪاريگهري پرسى فلهستين له سهر پرسى ڪورد جياوازر بووه، به تايهت له قوناخى ۱۹۶۰ کاندا، ٿه ڪاهي ڪه جه مال عه بدولناسر پيشوازي له بارزاني ده ڪرد و داواي له عيراق ده ڪرد ڪه مافي ٿوٿونومي به ڪورد بدات. ٿه ڪات عه ره ب ڪيشه ي له گهل ٿيسرائيل هه بوو بوئه به شيڪيان پنيانواوو ڪه نابن به پرسى ڪورده وه سهرقال بن. نازانم ٿايا روه ٿيڪ ديت ڪه زاناريهه يڪي نه نينمان پيڳات سه بارهت به وهي ڪه ٿايا هيچ پهيوه نديه ڪ هه يه له نيوان پرياري **۳۲۳۶** ٿه نجومه ني گشتي نه ته وه په ڪگرتووه ڪان بو سهر به خويي فلهستين له سالي ۱۹۷۴ و نسڪوي شوڙشي ڪورد له ۱۹۷۵ يان نا، به لام له ڪوتايه ڪاني ۱۹۷۴ دا پرياري سهر به خويي فلهستين درا و ته نيا ۴ مانگ دواتريش ٿه مريڪا و ٿيران پشتيان ڪرده ڪورد و شوڙشه ڪه هه ره سي هيئا. ٿيدي له وه به دواوه، نه فلهستين بووه دهولته نه شوڙشي ڪورد سهر ڪهوت!

له دواي ۷ي ٿوڪتوبه ره وه، ڪيشه ي فلهستين جاريڪي ديڪه به شيوهه ي ٿه ڪتيف روه ٿي دنياي گرتووه ته وه و پرسى ڪورديش ڪه تا چهند ساليڪي ڪم له وهه ويٽيش، وه ڪ قاره ماني شهري دڙي تيرور ده رده ڪهوتن له پاشه ڪشه دابه. هه لبت دامه زراندي دهولته ي سهر به خويي فلهستين ريگه بو ده رڪهوتنه وهه يڪي گه وره تري پرسى ڪورد له روه لاتي نيوه پاست ده ڪاهه وه، بوئه چنده ي ٿيسرائيل به داوي ريڪنه ڪهوتنه وه بيٽ، ٿه وه ندهش ولاتيڪي ديڪه ناوچه ڪه هه ن ڪه له راستيدا نا يانه ويٽ پرسى فلهستين چاره سهر بيٽ، ٿه ويش به هوڙي ٿه و ڪاريگه ريبه گرمانه يهه ي ڪه ده توانيٽ له سهر پرسى ڪورد دابنيٽ. ٿه زمووني شهري ٿيسرائيل- فلهستين چهند وانه به ڪي بو پرسى ڪورد تيڊايه ڪه ده شن په ندي ليوه ريگيريٽ:

يه ڪم: ٿه وه پرسه چاره سهر يڪي سهر بازيانه ي نيهه. له ماوهي ۷۶ سالي رابردوودا فلهستينيه ڪان ۶۶ سال شهر يان ڪردو به وههش، نه يانتواني دهوله تيڪ دامه زرينن. ٿيسرائيليش نه يوتوانيوه به شه پيپاته وهه مافي فلهستينيه ڪان به ته واوي زهوت بڪات. ٿه مه بو پرسى

كوردیش وایه. به کۆی بزاڤه کانی کوردوهه له و ماوه یه دا، ۱۰۰ سال شه ر و پیکدادان کراوه و ته نیا له نموونه ی ۱۹۷۰ دابه که کورد توانیوه تی به شه ر مافیکی سیاسی گه وه به ده ست بئیت. ته وه ی دیکه پالنه ری سیاسی و جیۆپۆله تیکی دیکه ی له گه ل بووه. هه لبه ت ه یچ ده وئه تیکیش نه بتوانیوه کورد له ناوبه ریته، جا چ ی له سه ره تای ۲۰ کانی سه ده ی رابردوو بیته که نفوو سی کورد له هه موو روژه لاتی نیوه راس ته به هه موویوه وه له ده وری ۴ ملیۆن که سه ی کدا بوه. یان ئیستا که پئیشینی ده کریته ته و ژماره یه له نیوان ۳۰-۴۵ ملیۆن که سه ی کدا بیته.

دووهم: ته نیا به هیزبوون و زۆرداری به س نییه بو ته وه ی ه یچ ده وئه تیکی پارێزراو بیته. ئیسرائیل به پالپشتی گه و ره ترین ده وئه تی دنیا و پئیشکه و تووترین چه که مهنی سه رده مه وه ده یه ویت ده سه لاتی خو ی سه سه یئیت. بئیشک ته و ده توانیته زۆر شه ت بکات به لام ته سه تمه له ماوه ی درێژخایه ندا سه رکه و توو بیته. ته نانه ت ته گه ر سه ماسییش له ناوبهات وه ک ته وه ی که با سی ده کات، ری ده کاته وه بو ته وه ی ری کخراوی رادی کالتر له داها توودا ده رکه ون. ته مه ده قاوده ق بو پرس ی کوردیش وایه. ئیستا ده وئه تانی ناوچه که ده توانن به پش ته به سنن به دوخی ناو خو یی ئیستا ی کورد، له رپی به کاره ی نانی گوشاری ئابوو ری، سه ربازی و ری ککه و تنی دوولایه نه و چه ندلایه نه ی سیاسی و سه ربازی، پرس ی کورد کپ بکه نه وه وه ک ته وه ی که ئیستا خه ریکن. ته نانه ت ده توانن زۆر پیک له و ئامانجه شه ک دایان ناوه ده ستی بخه ن، چونکه هاوشی وه ی ۱۹۲۰، ۱۹۷۵، ۱۹۹۰ و ۲۰۱۷، روژا ناوا پش ته ی کوردی به ردا وه یان لانی که م وه ک جاران نییه بو ی، به لام ه یچ گو مان یکی تی دا نییه که ته و پرسه گرنه گه ناسنامه ییه ی روژه لاتی نیوه راس ته ئیستا ش کپ بکریته وه، ده کریه سالانی دیکه ده ربکه ویتته وه. له کو تایی ۳۰ کانی سه ده ی رابردوو، هه ریبه که له عیراق و تورکیا و له دوا ی شه ری جیهانی دووه می ش ئیژان، بزاڤه کوردییه کانیان سه رکوت کرد به لام له عیراق له ۶۰ کانه وه، له تورکیا ش له کو تایی سه فتا کان و له ئیژانیش له هه شه تا کان جاریکی دیکه ته و پرسه به توندییه کی زیاتر له جاران سه ری هه لدا یه وه که تا ئیستا ش به رده وامن.

سییه م: سیاسه تی - ئیسرائیل بو دابه شه کردنی بزاڤه سیاسی سه ربازییه کانی فه له ستین له نیوان فه تح و سه ماس سه ری نه گرت، وه ک چۆن سیاسه تی دابه شه کردنی کوردانیش به تابه تی له نیوان پار تی و به کیتی بو هه می شه سه رکه و توو نا بیته. هه وئه کانی چاره سه رکردنی پرس ی فه له ستینیش سه ره رای نا به دلایه کانی ئیسرائیل، دوا جار ده توانیته یارمه تی ئاشتی و سه قامگیری زیاتر بدات وه ک چۆن هه وئه کانی چاره سه رکردنی پرس ی کوردیش هه مان کاریگه ری ده بیته. ته گه ر ده وئه تانی ته م ناوچه یه شه داوا ی سه قامگیری و ئاشتی ده که ن، ه یچ ری گه یه ک نییه جگه له ری ککه و تن له گه ل کورد و ده کریه عیراقی فیدرالی وه ک ته وه ی ده ستووو با سی کردوو ه نموونه یه کی باش بیته ته گه ر به ره و خراپی نه بن.

سه روکوه زیرانی ئیسه پانیا که برپاره روژی سی شه ممه له گه ل ئیره ندا و نه رو بجا دان به سه ره به خو یی فه له ستین دا بئیت، گو توویه تی له به ر ئاشتی، داد په ره وری و سه قامگیری برپاریکی وا ده دن. هی شتا دیار نییه که دوا جار ته م هه نگا وه ریگا ده کاته وه بو ته وه ی که نه وروپا وه ک به کیتییه ک کار بو سه ره به خو یی فه له ستین بکات یان نا، چونکه هیزه سه ره کییه کانی به کیتی نه وروپا وانا ته لمانیا و فه ره نسا هه ر جه خت له چاره سه ری دوو ده وئه ت به رپی دیالوگ ده که نه وه که ته وه شه ناراس ته خو و اتای مه رجی رازیبوونی ئیسرائیل ده دات، به لام ئی مانو یل ما کرو ن سه به کی تازه ی کردوو ه گو توویه تی، له فه ره نسا سه سه کردن له سه ر دان پیدانان به ده وئه تی فه له ستین به بئ گف تو گو ش ئیدی شتیکی تابو نییه. ته مه گو پان کارییه که به ئاراس ته ی دروست، ته ویش له پاش ته و به رپرسیارییه می ژوو ییه ی که هه ریبه که له فه ره نسا و به ریتانیا له به رام به ر پرس ی فه له ستین و کوردستاندا هه یانه که بئجگه له ده ره نه جامة سیاسییه کان، ده یان کاره ساتی مرو یی لی که و تۆ ته وه وه هه قی ته وه ی هه یه به ره سمی داوا ی لی بو ردنیان لئ بکریته. نه وروپای ئیستا که خو ی به سه رقافلای دیموکراسی و مافی مرو ف ده زانیت، له قازانجیدا یه بو ریگرتن له تیرۆر، په نا به ری و ناسه قامگیری که دوو که له که ی ده چیتته چاوی، پش تیوانی له چاره سه ری پرس ی کورد و فه له ستینیه کان بکات، ته مه بئجگه له وه ی که وه ک میراتگری سیاسه تی کو لونیالیستی به ریتانیا- فه ره نسا له سه ره تای سه ده ی بیسته م دا، له وروپوه وه به رپرسیارییه کی سیاسی و ته خلاقی له سه ر شانه و، ناتوانیته به پاساوی سه ماس یان گرتنه کانی که می دیموکراسی له سیاسه تی کوردیدا خو ی له و به رپرسیاره بدزیته وه، چونکه دیاره که بو به رژه وه ندییه کانی خو ی، چۆن له گه ل نادیموکراتیکترین رژیمه سیاسییه کانی جیهاندا هه ل ده کات.

هه وئه کانی پالپشتی نه وروپا له دوژی فه له ستین شتیکی زۆر باشه، به لام له راستیدا ئاشتی، داد په ره وری و سه قامگیری له روژه لاتی نیوه راس ته، به بئ چاره سه رکردنی پرس ی کورد قاچیکی به شه لی ده مینیتته وه. ده بقید فرومکین له سه ره تای کتییه که یدا گو ته ی ته فه سه ریکی ئینگلیز دینیتته وه که ده لئ، "دوا ی شه ری ک که کو تایی به هه موو شه ره کان هی ناوو، سو لحنیکیان کرد که هه موو ئاشتییه کی له ناو برد." زیاتر له سه ت سال به سه ر ته و سو لحه ناسو لحه دا تی په ری و کیشه کان هی شتا به رده وامن، بو یه ته مجاره یان سو لحنیک پیویسته که به راس تی سو لحنیک بیته!